

Управління інтелектуальною власністю в дослідницьких університетах

Ярослав Халаїм

Директор Центру інтелектуальної власності Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Університет як соціальний інститут виконує такі функції, як здійснення освітньої діяльності та проведення наукових досліджень. У той же час університети світового класу приділяють важливе значення участі в інноваційних процесах. Саме дослідницькі університети, які зосереджують у собі науковий потенціал, що генерує нові ідеї, нині не лише виробляють нові знання, а й шляхом різноманітних юридичних та фактичних дій вводять в обіг такий товар, як результати інтелектуальної творчої діяльності, створені у їх наукових відділах. Разом з тим переважна більшість результатів інтелектуальної діяльності, що створюються у наукових лабораторіях українських університетів, так і залишаються на рівні ідей та документації і не знаходять свого практичного втілення у промисловості.

Ураховуючи те, що українська держава обрала інноваційний шлях розвитку економіки, перед системою університетської освіти нині постало важливе завдання — поглибити взаємовідносини між університетами та суб'єктами господарювання у такий спосіб, щоб ефективно використовувати свій науковий потенціал та інтегрувати вітчизняну економіку в глобальну інноваційну систему.

Перші кроки для подолання згаданої проблеми вже намічені на державному рівні, зокрема, було прийнято Державну цільову науково-технічну та соціальну програму «Наука в університетах» на 2008—2012 роки [1], яка має на меті активізувати наукову діяльність університетів та поглибити її взаємодію з економічною сферою задля розвитку національної інноваційної системи. Серед способів подолання проблеми неефективного використання наукового потенціалу нашої країни називаються: утворення університетів дослідницького типу, удосконалення форм і методів проведення наукових досліджень для активного розвитку національної економіки за пріоритетними напрямками розвитку науки.

У 2009 році Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію розвитку національної інноваційної системи [2], де зазначається, що єдиним і безальтернативним шляхом підвищення конкурентоспроможності України є формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи з метою активізації інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки. Серед компонентів національної інноваційної системи основна роль відводиться підсистемам освіти, генерації знань, інноваційної інфраструктури та виробництва. Саме ефективна взаємодія цих підсистем може забезпечити стабільний економічний розвиток нашої країни, зростання добробуту суспільства.

Тому нині постала гостра необхідність формування зв'язків між університетами та промисловістю таким чином, щоб, з одного боку, спрямувати науковий потенціал університетських учених у найбільш актуальних напрямках, а з іншого — щоб одержані результати досліджень були комерціалізовані в економіці. Від цієї співпраці отримують конкурентні переваги вітчизняні вчені, результати інтелектуальної пра-

¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1155 «Про затвердження Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008—2012 роки» // Офіційний вісник України від 05.10.2007. — № 72. — С. 85.

² Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» // Урядовий кур'єр від 27.06.2009 — № 114.

ці яких знаходять своє практичне використання, і суб'єкти господарювання, котрі впроваджують наукові розробки у господарську діяльність, та українське суспільство загалом.

У цьому аспекті важливим є досвід Сполучених Штатів, де університети визнаються світовими лідерами у сфері наукових досліджень та їх комерціалізації, що є найбільш важливим фактором економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності. Університети США часто характеризуються як «рушії економічного зростання», а правова охорона й комерціалізація результатів їх досліджень виступає майже єдиним способом заохочення обдарованих учених, які прагнуть бачити, що результати їхньої праці використовуються на користь суспільству. При цьому саме система правової охорони інтелектуальної власності, орієнтована на трансфер технологій, забезпечує університетам стійкі зв'язки з промисловістю та інвестиції для наукових досліджень. Останнім часом американські університети відійшли від функції генерації нових знань, які передавалися суспільству шляхом навчання студентів і фахівців, наукових публікацій, участі в наукових дискусіях на конференціях і семінарах. Сьогодні вони займають провідне місце на ринку трансферу технологій за допомогою торгівлі ліцензіями, створення інноваційних центрів, «старт-ап компаній», здійснення консультацій та навчання персоналу промислових фірм [1]. Така діяльність підвищує дохідність університетів і у вигляді зростання кількості абітурієнтів, які бажають у них навчатись, і у вигляді значних прямих прибутків, що обчислюються мільйонами доларів. З іншого боку, розробки університетів дозволяють американським промисловим компаніям здобувати переваги на міжнародному ринку наукомісткої продукції.

Одним із головних чинників вдалої співпраці американських університетів з промисловими компаніями є ефективна внутрішня система управління інтелектуальною власністю, що складається з таких елементів, як спеціалізовані структурні підрозділи, які формують політику управління та здійснюють її, а також система локальних нормативних документів університету, що забезпечує здійснення вказаними підрозділами своїх функцій. Тому так важливо для України вивчати досвід провідних дослідницьких університетів США в управлінні інтелектуальною власністю.

Так, питаннями інтелектуальної власності в Гарвардському університеті займається Офіс з розвитку технологій (Harvard University Office of Technology Development) [2]. Його девіз

— «Наша діяльність спрямована на створення стратегічного партнерства з промисловістю для задоволення суспільних інтересів». Місія Офісу — зробити результати наукових досліджень Гарварду доступними й вигідними суспільству з метою отримання останнім переваг від використання інновацій, а також сприяти їх практичному використанню та комерціалізації. Офіс є відповідальним за всі операції, що стосуються оцінки патентоспроможності, процесу патентування та ліцензування нових винаходів, створених у Гарвардському університеті. Також Офіс з розвитку технологій здійснює захист прав інтелектуальної власності університету, управляє його інтелектуальними активами в інтересах науковців і на користь університету. Відділ надає ліцензії, ураховуючи інтереси всіх зацікавлених осіб (винахідників, наукових підрозділів), а також надає послуги університетським авторам наукових розробок щодо захисту результатів їх інтелектуальної творчої праці, які мають потенційну комерційну цінність.

Формування та здійснення політики у сфері інтелектуальної власності в Масачусетському технологічному інституті покладено на Офіс із ліцензування технологій (MIT Technology Licensing Office) [3]. Слід зазначити, що Масачусетський технологічний інститут є приватним університетом, без державного фінансування. Офіс є структурним підрозділом університету, підпорядкований віце-президентові з науки та досліджень, який, у свою чергу, підпорядковується ректору. За інформацією, яка міститься на сайті Масачусетського технологічного інституту, можна побачити, що Офіс із ліцензування технологій є досить потужною структурою — персонал налічує 34 особи. Серед них: десять старших співробітників з ліцензування технологій, три співробітники з маркетингу, шість співробітників з ліцензування технологій, один фінансовий менеджер, три бухгалтери, менеджер з патентування, адміністратор з ведення справ, два фахівці з інформаційних систем, офіс-менеджер, менеджер з вирішення спірних питань та п'ять працівників технічного персоналу. Для здійснення захисту порушених прав інтелектуальної власності залучаються юристи на договірних засадах.

Головною метою Офісу є залучення комерційних інвестицій у розвиток винаходів і відкриттів, що випливають із досліджень, які проводяться в лабораторіях Масачусетського технологічного інституту. Зазначена мета досягається за допомогою ліцензування об'єктів права інтелектуальної власності, що створюються в рамках університетських досліджень.

¹ Багаутдинова Н. Г. Менеджмент в России и за рубежом. № 1, 2002 // режим доступу: www.dis.ru

² Електронний ресурс [сайт Гарвардського Університету] // режим доступу: www.harvard.edu

³ Електронний ресурс [сайт Масачусетського технологічного Інституту] // режим доступу: www.mit.edu

Місія Офісу із ліцензування технологій Масачусетського технологічного інституту полягає в тому, щоб надати переваги суспільству спрямуванням результатів досліджень в економіку країни шляхом ліцензування технологій, що здійснюється «за академічними принципами, з турботою про добробут студентів і факультетів, і відповідає найвищим етичним стандартам». Цей процес надає конкурентну перевагу громадськості, шляхом створення нових продуктів, що сприяє економічному розвитку, та допомагає Масачусетському технологічному інституту підвищити його міжнародну конкурентоспроможність, залучаючи до університету кращих студентів та викладачів.

Офіс із ліцензування технологій здійснює оцінку винахідницького рівня винаходів, патентно-інформаційний пошук, оцінку ринку збуту, приймає рішення про можливість реєстрації, управляє юристами, які ведуть судове переслідування порушників; здійснює маркетингові дослідження технологій для потенційних ліцензіатів, проводить переговори щодо ліцензійних угод, а також контролює рівень дохідності ліцензіата від використання технології.

У Стенфордському університеті відділ, що займається питаннями інтелектуальної власності, має також назву Офіс із ліцензування технологій (The Office of Technology Licensing), який був створений ще далекого 1970-го року [1]. Місія Офісу із ліцензування технологій Стенфордського університету полягає в тому, щоб сприяти передаванню розробок університету для використання суспільством і отримувати від цього дохід для підтримки досліджень та освіти.

У процесі управління інтелектуальною власністю Стенфордського університету Офіс здійснює діяльність за такими напрямками:

- оцінює потенціал технологій, розроблених на факультетах університету працівниками та студентами;
- визначає стратегію управління інтелектуальною власністю та використовує можливості патентної охорони, у тому числі й для судового захисту прав;
- виходить із пропозиціями на галузеві ринки з метою виявлення компаній, які зацікавлені в продукції, що базується на певній запатентованій технології;
- визначає стратегію ліцензування;
- проводить переговори щодо укладання ліцензійних угод із зацікавленими компаніями (можливими ліцензіатами);
- підтримує тривалі відносини з ліцензіатами;
- збирає і розподіляє ліцензійні винагороди.

До Офісу із ліцензування надходять відомості про розкриття сутності винаходів від працівників та студентів. Відділ оцінює ці винаходи на предмет можливості комерціалізації та спрямовує свої зусилля на продаж ліцензій представникам промисловості. Якщо винаходи успішно ліцензуються, то винагороди, отримані Офісом, направляються на фінансування науково-дослідних робіт в університеті та на виплату винагород безпосереднім винахідникам. Відділ зазвичай починає процес ліцензування із розгляду винаходу разом з винахідниками, щоб максимально дізнатись про можливе його застосування. Далі розробляється стратегія ліцензування, вивчаються технічні ризики й ризики ринку та приймається рішення про патентування винаходу. Для патентування часто залучаються сторонні фахівці, так само, як і для захисту порушених прав. Переважну більшість результатів інтелектуальної діяльності, з якими має справу офіс, становлять винаходи, однак поряд із цим підрозділ займається і авторсько-правовими питаннями.

Доречним є використання вітчизняними університетами досвіду Стенфорду в підході до розподілу ліцензійної винагороди. Ліцензійна винагорода розподіляється після закінчення бюджетного року в Стенфорді (тобто 1 вересня) за таким принципом:

- 15 % залишаються в Офісі;
- потім погашаються будь-які витрати, не відшкодовані ліцензіатами;
- решта ліцензійних винагород поділяється на три частини: винахідникам та структурним підрозділам, винахідницькому відділу та школі винахідників [2].

Частини ліцензійних винагород, спрямовані до винахідницького відділу та до школи винахідників, використовуються лише на проведення досліджень або освітні цілі. Зауважимо, що Стенфордському університету належать права на винаходи, які здійснені повністю або частково працівниками факультетів, студентами під час виконання їх університетських обов'язків або з використанням університетських ресурсів. Якщо винахід створюється в процесі проведення дослідницьких робіт, що фінансуються урядовими організаціями, то останнім буде належати частина прав на винахід.

Питаннями інтелектуальної власності Університету Берклі з Каліфорнії займається структурний підрозділ — Відділ з інтелектуальної власності та промислових досліджень (UC Berkeley's Office of Intellectual Property and Industry Research Alliances) [3]. Цей відділ був створений 2004 року для надання послуг на кшталт

² Прим.: винахідницький відділ та школа винахідників — структурні підрозділи університету.

³ Електронний ресурс [сайт Університету Берклі з Каліфорнії] // режим доступу: www.berkeley.edu

¹ Електронний ресурс [сайт Стенфордського Університету] // режим доступу: www.stanford.edu

«магазину однієї зупинки» промисловим партнерам з досліджень. Місія Відділу з інтелектуальної власності полягає в тому, щоб установлювати і підтримувати міжнародні відносини з приватними компаніями, і у такий спосіб підвищувати рівень науково-дослідних робіт в Університеті Берклі. Ці відносини полягають як у спонсорстві досліджень, так і в комерціалізації університетських об'єктів права інтелектуальної власності. Отже, Відділ з інтелектуальної власності сприяє поглибленню зв'язків приватних компаній із дослідниками Університету Берклі.

Відділ складається із двох підрозділів: офісу з ліцензування технологій і офісу групи з питань промисловості; керує Відділом віце-канцлер з науково-дослідних робіт. Співробітники Відділу надають послуги компаніям, які бажають спонсорувати дослідження або отримати ліцензії на технології, розроблені в університеті. Експерти Відділу з інтелектуальної власності консультують учених та приватні компанії щодо федерального законодавства і законодавства штату, що стосується науково-дослідних робіт, допомагають у розв'язанні конфліктів інтересів з питань інтелектуальної власності, ведуть роботу з підготовки контрактів на виконання дослідницьких робіт.

Важливим сегментом роботи офісу з ліцензування технологій є видача патентних ліцензій, реєстрація програмного забезпечення, що підлягає авторсько-правовій охороні, з метою трансферу технологій до приватного сектору економіки, щоб технологія могла бути перетвореною на суспільно корисні продукти, які, у свою чергу, дадуть змогу отримати матеріальну компенсацію університету та його винахідникам. Тому зазначений підрозділ спрямовує свої зусилля на комерціалізацію інновацій Берклі, укладаючи угоди з питань інтелектуальної власності з приватними компаніями. Завдяки послугам офісу зменшується ризик останніх при інвестуванні. Крім того, офіс підтримує некомерційний розвиток інновацій у Берклі, у тому числі шляхом укладання договорів про спільні дослідження з компаніями-спонсорами.

Також до обов'язків Відділу з інтелектуальної власності входить підтримка підприємницької ініціативи в університеті шляхом надання консультацій факультетам, ученим і студентам з питань інтелектуальної власності.

Перелік завдань, які виконує Відділ з інтелектуальної власності, охоплює:

- оцінку комерційного потенціалу інновацій;
- оцінку патентоспроможності винаходів;
- патентування винаходів;
- реєстрацію авторських прав;
- ліцензування патентоспроможних винаходів, програмного забезпечення, що охороняється авторським правом;

— складання договорів щодо розпоряджання правами інтелектуальної власності;

— одержання і розподіл доходів від виконання вказаних вище договорів;

— складання положень у сфері інтелектуальної власності та спонсорських договорів стосовно досліджень;

— надання консультацій працівникам та студентам з усіх питань інтелектуальної власності.

Разом з тим офіс з питань промисловості активно сприяє співробітництву між працівниками Університету Берклі та приватними компаніями у сфері інноваційних досліджень, зокрема, бере участь у переговорах з приватними компаніями з приводу укладання договорів про наукові роботи. На сьогодні підписано договори з більш ніж 557 компаніями в усьому світі.

Наступний університет, який став предметом нашої уваги, — Корнельський університет. Тут управлінням інтелектуальною власністю займається Корнельський центр із комерціалізації технологій (The Cornell Center for Technology Enterprise & Commercialization) [1].

Центр визначив для себе місію підтримки політики видачі грантів Корнельського університету та впровадження технологічних розробок університету у промисловість, комерційний розвиток бізнесових структур на користь суспільству. Головна мета Центру полягає в тому, щоб запропонувати вченим гнучкі та прозорі послуги з управління їхнім портфелем об'єктів права інтелектуальної власності. У зв'язку з цим Центр виконує такі завдання:

— сприяє вигідному співробітництву між ученими Корнельського університету й промисловістю;

— формує партнерські відносини з промисловістю для впровадження у кінцеві продукти технологій, розроблених Корнелом, задля суспільного процвітання;

— підтримує інноваційні розробки університету для створення нових бізнес-структур, заснованих на цих розробках, для стимуляції регіонального економічного розвитку.

Окреслене коло завдань Центр вирішує за рахунок:

— маркетингових досліджень ринків збуту результатів науково-дослідних робіт університету;

— організації заходів для зв'язку університетських учених з представниками промисловості та підприємцями;

— роз'яснення серед працівників університету змісту охорони та комерціалізації інновацій Корнельського університету.

Відділ, який займається питаннями інтелектуальної власності у Вашингтонському універси-

¹ Електронний ресурс [сайт Корнельського університету] // режим доступу: www.cornell.edu

теті, має назву Центр комерціалізації (Center for Commercialization) [1]. Головними завданнями Центру комерціалізації є також охорона та управління інтелектуальною власністю, що є результатом науково-дослідних робіт, а також надання промисловим підприємствам ліцензій на об'єкти права інтелектуальної власності. Поряд із цим Центр комерціалізації стимулює створення нових компаній, заснованих на університетських технологіях.

Про успішність діяльності Центру комерціалізації свідчать такі відомості:

Центр управляє повним портфелем з більш ніж 2200 отриманих патентів та поданих на реєстрацію заявок у США та в усьому світі;

244 компанії були створені студентами університету із застосуванням технологій, розроблених у його стінах;

протягом 2008 року 571 учений з 81 відділу університету розкрив Центру комерціалізації сутність результатів своїх наукових досліджень;

упродовж 2008 року винахідники, інші автори заробили \$ 10 мільйонів від продажу ліцензій на їх об'єкти;

у 2008 році Центр комерціалізації вніс до університетського фонду розвитку наукових досліджень понад \$ 16 мільйонів, отриманих за рахунок ліцензійних винагород.

Наступним дослідницьким університетом, досвід якого вартий уваги, ми обрали Університет Міннесоти. Інтелектуальною власністю у цьому закладі управляє Офіс із комерціалізації технологій (Office for Technology Commercialization) [10]. Офіс вирішує усі питання, що стосуються трансферу технологій. До його складу входять: центр ліцензування, котрий управляє портфелем патентів і здійснює ліцензування об'єктів права інтелектуальної власності, і венчурний центр, який допомагає створенню «старт-ап компаній» на базі університету.

Місія Офісу із комерціалізації технологій Університету Міннесоти полягає у «підтримці видачі грантів Університетом Міннесоти, завдяки його комерційно спрямованому, превентивному маркетинговому підходу, успішному спрямуванню інтелектуальної власності університетських учених на ринок, задля принесення переваг громадськості, університету та економіці загалом». Головним завданням Офісу є пошук партнерів, які були б зацікавлені в отриманні ліцензій на технології з високим комерційним потенціалом. Спеціалісти підрозділу супроводжують технології від їх створення до використання, спрямовуючи зусилля на одержання Університетом максимального доходу у вигляді ліцензійних платежів.

Отже, Офіс із комерціалізації технологій веде активний пошук майбутніх ліцензіатів та представляє інтереси Університету в переговорах. Центр ліцензування очолює виконавчий директор, який підпорядковується віце-президенту з науки і досліджень та є відповідальним за його фінансову й операційну продуктивність. Виконавчий директор також відповідає за розвиток сучасних маркетингових стратегій, які просуватимуть університетські технології до втілення у промисловий продукт. До функцій центру ліцензування віднесено прогнозування майбутніх доходів від ліцензування, контроль за виконанням умов ліцензійних договорів, досягнення прогнозів прибутковості, спрямування дій юрисконсульта щодо збирання дебіторської заборгованості з ліцензіатів.

В Університеті Джона Хопкінса управлінням інтелектуальною власністю займається Офіс із трансферу технологій (The Johns Hopkins Technology Transfer Office) [2]. Цей відділ обслуговує учених і винахідників Університету Джона Хопкінса з питань патентування, ліцензування та комерціалізації результатів їхньої інтелектуальної діяльності, при цьому:

заохочує університетських учених до розкриття своїх наукових досягнень,

допомагає у визначенні патентоспроможності та охороноспроможності за авторським правом результатів інтелектуальної діяльності;

аналізує властивості результатів досліджень;

захищає права інтелектуальної власності й управляє інтелектуальним і матеріальним майном університету;

ліцензує технології університету;

сприяє співробітництву між ученими, компаніями і підприємцями, зацікавленими у використанні інновацій;

заохочує і підтримує розроблення інтелектуальних продуктів, а також підприємницьку діяльність у межах університету;

налагоджує контакти з національними і міжнародними компаніями та підприємцями, які бажають використовувати об'єкти права інтелектуальної власності університету на користь суспільства.

Мічиганський університет закріпив функції з управління інтелектуальною власністю за структурним підрозділом під назвою «ЮМ ТехТрансфер» (UM Tech Transfer) [3]. Підрозділ складається з центрального офісу з трансферу технологій (Office of Technology Transfer) та одного офісу-сателіта в Інженерному коледжі. Обидва офіси тісно співпрацюють між собою, щоб надавати гнучкі, професійні послуги

² Електронний ресурс [сайт Університету Джона Хопкінса] // режим доступу: www.jhu.edu

³ Електронний ресурс [сайт Мічиганського Університету] // режим доступу: www.umich.edu

¹ Електронний ресурс [сайт Вашингтонського Університету] // режим доступу: www.washington.edu

ги винахідникам і партнерам з промисловості. Головне завдання підрозділу — здійснення передавання університетських технологій до відповідних ринків збуту. Відповідальність за процес ліцензування технологій та інших розробок університету розподілена між центральним офісом і офісом-сателітом. Це зроблено для того, щоб максимально забезпечити безпомилкове прийняття рішень та взаємний контроль процесу передавання технологій. Місією «UM ТехТрансфер» є ефективний трансфер університетських технологій до ринків збуту з метою підвищення конкурентоспроможності університету, одержання благ університетським товариством і людством загалом.

Підрозділ виконує повний цикл операцій, пов'язаних з інтелектуальною власністю, необхідних для ефективного трансферу технологій:

- допомагає в розкритті сутності результату інтелектуальної діяльності;
- патентує та застосовує інші стратегії охорони результату інтелектуальної діяльності;
- допомагає у створенні «старт-ап компаній»;
- здійснює ліцензування;
- надає юридичну підтримку;
- надає підтримку в прийнятті рішень у разі виникнення конфлікту інтересів.

Управління інтелектуальною власністю у Каліфорнійському інституті технологій (Калтех) покладено на Офіс із трансферу технологій (The Office of Technology Transfer) [1]. Каліфорнійський технологічний інститут має значний досвід у захисті своїх винаходів і отримав за період з 1980 року більше ніж 1800 американських патентів, посідаючи в цьому аспекті лідируючу позицію серед американських університетів. Університетська політика у сфері інтелектуальної власності за минулі 10 років сприяла щорічному наданню 40—50 патентних ліцензій.

Головним завданням Офісу є сприяння трансферу корисних технологій до комерційної сфери задля того, щоб суспільство одержало переваги від винахідницького й творчого потенціалу дослідників Інституту, для чого він забезпечує доступ до нових і удосконалених пристроїв, лікарських препаратів тощо, що сприяє поліпшенню якості життя. При цьому Офіс із трансферу технологій прагне знайти найефективніші способи перетворення інтелектуальних продуктів, створених винахідниками Інституту, на продукт, корисний у повсякденному житті. Заснований у 1995-му, структурний підрозділ працює над ефективною комерціалізацією технологій, розроблених у Каліфорнійському технологічному

інституті, допомагає підприємцям у створенні нових компаній.

Діяльність офісу з передавання технологій охоплює такі напрями:

1. Налагодження відносин з винахідниками.

Спеціалісти Офісу докладають чимало зусиль, працюючи з винахідниками з метою знаходження найефективніших методів охорони їхніх винаходів, а також беруть участь у процесі їх комерціалізації.

2. Агресивна патентна політика.

Як зазначалося вище, Каліфорнійський технологічний інститут послідовно займає перші місця серед кращих університетів США за кількістю отриманих патентів. Офіс подає щорічно більше ніж 100 заявок на одержання патентів, патентуючи майже всі винаходи, про які йому надаються відомості винахідниками.

3. Налагодження відносин із представниками промисловості.

Спеціалісти Офісу наділені повноваженнями проводити переговори з питань ліцензування від початку до кінця, без типової університетської бюрократії. При цьому Офіс прагне зробити процес укладання договору настільки легким, наскільки можливо, створюючи міцну основу для тривалих відносин з ліцензіатом.

4. Розвиток підприємництва в університеті.

Офіс активно підтримує створення «старт-ап компаній», заснованих у Каліфорнійському технологічному інституті на внутрішніх технологіях, завдяки чому стає більше робочих місць, покращується економічний стан факультетів. Офіс із трансферу технологій налагоджує тісні взаємозв'язки у підприємницькому середовищі, у тому числі з фахівцями у певних питаннях (венчурними капіталістами, юристами, бухгалтерами та ін).

Співробітники підрозділу ініціюють та проводять презентації і переговори з представниками промисловості від імені Каліфорнійського технологічного інституту та його винахідників, докладаючи усіх зусиль для захисту і збереження академічних цінностей наукового співтовариства Каліфорнійського технологічного інституту, зокрема: академічної свободи, цілісності наукових досліджень і відкритого обміну ідеями та інформацією. Особлива увага приділяється питанню отримання гарантій того, що жодна укладена угода не обмежить право наукових підрозділів на опублікування або презентацію результатів своїх досліджень.

Підвищуючи показники діяльності структурних підрозділів провідних дослідницьких університетів світу з управління інтелектуальною власністю, можна відмітити такі основні напрями діяльності:

- результати інтелектуальної діяльності;

¹ Електронний ресурс [сайт Каліфорнійського інституту технологій] // режим доступу: www.caltech.edu

- набуття прав на об'єкти;
- оцінка патентоспроможності винаходів;
- патентування винаходів;
- реєстрація авторських прав;
- комерціалізація інтелектуальної власності;
- оцінка комерційного потенціалу інновацій;
- маркетинг об'єктів права інтелектуальної власності;
- участь у переговорах та аналіз майбутніх контрактів щодо трансферу технологій;
- ліцензування об'єктів права інтелектуальної власності;
- створення start-up компаній для впровадження перспективних технологій;
- налагодження зв'язків із партнерами;
- підтримка тривалих відносин із ліцензіатами;
- участь у залагоджуванні конфліктів інтересів між учасниками відносин у сфері інтелектуальної власності;
- участь у переговорах щодо укладання спонсорських угод на дослідження;
- управління фінансовими надходженнями від комерціалізації інтелектуальної власності та надходженнями до університетських фондів досліджень;
- прогнозування майбутніх доходів ліцензування;
- одержання і розподіл доходів від комерціалізації;
- контроль за діяльністю університетських фондів досліджень, які створюються для інвестування в start-up компанії;
- контроль рівня дохідності ліцензіатів від використання інтелектуальної власності університету;
- стягнення дебіторської заборгованості;
- юридичне супроводження у питаннях інтелектуальної власності, у тому числі консультування працівників та студентів з усіх питань інтелектуальної власності;
- складання договорів з питань передавання прав інтелектуальної власності;
- розроблення локальних нормативних документів університету у сфері інтелектуальної власності;
- складання спонсорських договорів про дослідження;
- захист прав інтелектуальної власності університету (як власними силами, так і за допомогою юристів, що залучаються на умовах аутсорсингу);
- інші дії з управління портфелем інтелектуальної власності університету.

Названі функції у переважній більшості дослідницьких університетів покладені на спеціальні структурні підрозділи, так звані офіси (або центри, чи відділи) із ліцензування технологій (з розвитку технологій). Вирізняється

Оксфордський університет, де управлінням інтелектуальною власністю займається компанія Isis Innovation Ltd, створена університетом ще у 1987 році [1].

Основними об'єктами інтелектуальної власності дослідницьких університетів є:

- винаходи (причому, як правило, винаходи виступають елементом технології);
- технології;
- комп'ютерні програми;
- сортів рослин;
- відкриття;
- твори наукового характеру.

Ефективність управління інтелектуальною власністю дослідницьких університетів виявляється у таких показниках:

- отримання інформації про створений винахід від творців (розкриття винаходу) — показник, який свідчить про винахідницьку активність творчих працівників університету;
- подані заявки на одержання патентів (за національною та міжнародною процедурами);
- отримані національні патенти;
- видані ліцензії на використання об'єктів інтелектуальної власності університету або укладені договори про передавання технологій;
- одержаний дохід від ліцензування (ліцензійна винагорода);
- створені start-up компанії для розвитку окремих перспективних технологій;
- укладені спонсорські угоди на дослідження;
- отримане спонсорське фінансування на дослідження.

Виходячи із наведених показників, можна показати такі результати управління портфелем університетської інтелектуальної власності дослідницьких університетів, обраних для аналізу (дані наводяться за останній звітний рік у табл. 1).

¹ Електронний ресурс [сайт Оксфордського університету] // режим доступу: www.ox.ac.uk

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ У ДОСЛІДНИЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Центри управління інтелектуальною власністю	Показники							
	Подано повідомлень про створення винаходів	Подано заявок на одержання патентів	Отримано національних патентів	Видані ліцензії	Укладені договори про передавання технологій	Одержаний дохід від ліцензування та передавання технологій	Створено Start-up компаній	Отримане спонсорське фінансування на дослідження
Офіс із розвитку технологій Гарвардського університету (2010)	301	133	38	37	1284	10,1 млн дол. США	7	26 млн дол. США
Офіс з ліцензування технологій Масачусетського технологічного інституту (2010)	530	184	166	57	даних немає	60,1 млн дол. США	16	даних немає
Офіс із ліцензування технологій Стенфордського університету (2009)	443	даних немає	даних немає	77	517	65,1 млн дол. США	даних немає	даних немає
Центр із комерціалізації технологій Корнельського університету (2009)	363	289	185	36	460	7,2 млн дол. США	даних немає	даних немає
Центр комерціалізації Вашингтонського університету (2008)	349	226	даних немає	6400	205	10 млн дол. США	9	даних немає
Офіс із комерціалізації технологій Університету Міннесоти (2009)	244	65	даних немає	50	106	95,2 млн дол. США	1	даних немає
Офіс із трансферу технологій Університету Джона Хопкінса (2009)	352	579	46	99	2821	12,2 млн дол. США	10	даних немає
Відділ з інтелектуальної власності та група з промислових досліджень Університету Берклі з Каліфорнії (2009)	142	даних немає	даних немає	38	125	5,1 млн дол. США	15	даних немає
TexТрансфер Університету Мічигана (2009)	350	350	даних немає	78	даних немає	18,3 млн дол. США	8	даних немає
Компанія Isis Innovation Ltd Оксфордського університету (2010)	даних немає	30	даних немає	250	даних немає	4,9 млн фунтів	даних немає	2,1 млн фунтів
Компанія Cambridge Enterprise Limited Кембриджського університету (2009)	117	124	даних немає	83	220	8 млн фунтів	даних немає	даних немає